

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและวิธีการของอาจารย์มนตรี ตรีโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาชีวประวัติ หน้าที่ราชการและผลงานทางด้านดนตรีไทยและเพลงไทยของอาจารย์มนตรี ตรีโมท จากเอกสารและการสัมภาษณ์ และจากวีดิทัศน์
2. ศึกษาแนวคิดและวิธีการของอาจารย์มนตรี ตรีโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย จากเอกสาร 19 เล่ม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481
3. ศึกษาแนวคิดและวิธีการของอาจารย์มนตรี ตรีโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยจากการสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตรีโมท และศิษย์ 5 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติ หน้าที่ราชการ ผลงาน แนวคิด และวิธีการอนุรักษ์ และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยของอาจารย์มนตรี ตรีโมท จากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ค่ายา วารสารและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตรีโมท กับศิษย์ 5 คน
2. การสร้างแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ความมีคตินเกี่ยวกับต้นกำเนิดของคนครีไทยและเพลงไทยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์และนักวิชาการคนครีไทยทั้งหลายได้พยายามหาค้น แสวงหา ค้นคว้าการกำเนิดคนครีไทย จากหลักฐานข้ออ้างอิงที่ค้นพบ ตามหลักทฤษฎีการแสวงหาและนำเสนอของกลุ่มคน จึงเป็นข้อแตกต่างกันไปทางหนึ่งบอกว่า ไทยเราเดิมอยู่ทางตอนใต้ของจีน มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านคนครีมาก่อนจีน อีกทางหนึ่งก็บอกว่า ไทยเราเป็นชนชาติที่อยู่พื้นมาแต่ก่อน และบางทีก็ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เหล่านี้เป็นต้น ข้ออธิบายประกอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีต่าง ๆ ล้วนน่าเชื่อถือ ตามหลักการการศึกษาของทฤษฎีนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม นับว่าเป็นการแสวงหาความจริงแท้ที่โครงการจะรู้ว่คนครีไทยและเพลงไทยมีแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการมาอย่างไร การนำเสนอผลของการศึกษาไม่ใช่ข้อขัดแย้งที่จะหาข้อยุติว่าฝ่ายใดถูกต้อง ฝ่ายใดผิดพลาด หากแต่ว่าอดีตที่มีคตินนั้นยังมีคำตอบให้แสวงหาอยู่อีกต่อไป ครมที่นักวิชาการคนครีไทยยังมีความต้องการและเพียรพยายามกันต่อไปอีก คนครีไทยและเพลงไทยในสมัยนี้แม้จะสืบหาและให้ความเชื่อถือได้ไม่มากนัก แต่ก็พอจะกล่าวได้ว่ามีการคิดค้น สิ่งสม ตกทอดกันเรื่อยมา เป็นสมบัติของคนไทยที่มีค่ายิ่งและได้วิวัฒนาการก้าวหน้าในสมัยต่อมา

อาจารย์มนตรี ตรีโมท เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านคนครีไทยและเพลงไทย ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ จากการศึกษาชีวประวัติของท่าน จะเห็นได้ว่าท่านเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับคนครีไทยมาตั้งแต่เด็ก ได้ยินได้ฟังอยู่เสมอ ทำให้จำเพลงได้ดีเท่ากับเป็นการได้รับการปลูกฝังโดยเป็นไปอย่างธรรมชาติ และต่อมาได้รับการฝึกหัดเรียนรู้ทางด้านคนครีไทยและเพลงไทยอย่างจริงจัง จากนั้นก็ได้รับราชการทำให้ได้ศึกษาทั้งทางด้านการศึกษาและคนครีไทยเพิ่มพูนมากขึ้น ท่านมีผลงานทางด้านคนครีไทย การแต่งเพลงไทยและคำราที่เขียนขึ้นมากมาย จากความรู้ความสามารถที่ท่านมี ท่านได้ทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองตลอดมา เกียรติคุณที่ท่านได้รับคือปริญญาอักษรศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพระราชทานปริญญาครุศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทาน

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตในประเภทจิตรศิลป์สำนักศิลปกรรม ศิลปินแห่งชาติ สาขาคดนตรีไทย นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ สาขาปรัชญา ศิลปินรางวัลอาเชียน สาขาประพันธ์เพลง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยของอาจารย์มนตรี ตราโมท จากเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่า

1. แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย

ผลการวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย พบว่า

1. ผู้เล่นต้องรู้หลักการผสมวง และโอกาสในการบรรเลงดนตรีไทย ต้องรู้ว่าดนตรีไทยนั้นมีการผสมวงกันอย่างไร แต่ละวงนำไปใช้บรรเลงในงานใดได้บ้างอย่างเหมาะสม ถูกกับกาลเทศะ ผู้เล่นต้องรู้และรักษาไว้ให้ถูกแบบแผนดั้งเดิม

2. เครื่องดนตรีไทยต้องรักษารูปร่างและขนาดไว้ไม่เปลี่ยนแปลงแก้ไขไปจากเดิม เพื่อรักษาเอกลักษณ์เอาไว้ เพราะถ้าหากเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็จะทำให้เสียเอกลักษณ์ประจำชาติไป

3. ผู้เล่นและผู้ฟังควรรู้หน้าที่ของเครื่องดนตรีไทย เมื่อผู้เล่นและผู้ฟังรู้หน้าที่ของเครื่องดนตรีไทยแล้ว ก็จะสามารถบรรเลงได้ถูกต้อง เกิดความไพเราะ ผู้ฟังก็ฟังด้วยความเข้าใจและเกิดความซาบซึ้ง การรู้หน้าที่ทำให้บรรเลงได้ถูกต้องหลักในการบรรเลงดนตรีไทย จึงเป็นการอนุรักษ์ไว้

4. หนังสือและตำราเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการบันทึกเรื่องราวของดนตรีไทยและเพลงไทยเอาไว้ ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทยและเพลงไทยควรที่จะได้จัดทำหนังสือตำราเกี่ยวกับดนตรีไทยและเพลงไทยไว้ เพื่อรักษาดนตรีไทยและเพลงไทยไว้ในส่วนของทฤษฎีให้มาก ๆ

5. ในการสร้างเครื่องดนตรีไทยนั้นผู้ที่มีความรู้ทางดนตรีไทยและช่าง
 ควบที่จะได้ทำเครื่องดนตรีให้เองหรือจัดซื้อที่ได้มาตรฐาน ทั้งขนาดและน้ำหนักเสียงให้
 เพื่อการนำไปใช้บรรเลงจะได้น้ำหนักเสียงที่ถูกต้องตามเพลงไทยดั้งเดิม

6. เพลงไทย ไม่ว่าจะเป็นเพลงบรรเลงหรือเพลงร้องนั้น ผู้บรรเลง
 และผู้ร้องจะต้องบรรเลงและร้องให้ถูกต้องตามแบบแผนของเพลงดั้งเดิมเอาไว้ให้
 มากที่สุด และการที่จะนำเพลงมาใช้ร้องนั้นจะต้องให้ถูกต้องตามแบบฉบับดั้งเดิม
 อย่าได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขไปจากของดั้งเดิมนั้นและให้คงสัญลักษณ์ของเพลงไว้

7. ดนตรีไทยและเพลงไทย ต้องมีการฟื้นฟู ให้นำมา รุ่ง อยู่ เสมอ เป็นระยะ ๆ
 เพราะว่าการดนตรีไทยเมื่อมีการขบเซาะลง หรือประสบกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทำให้
 ต้องหยุดชะงักลง จึงต้องมีการทำนุบำรุงรักษาฟื้นฟูขึ้นให้คงความนิยมอยู่เสมอ

8. ในการแต่งเพลงขึ้นใหม่นั้น จะต้องรักษารูปแบบหรือนำเอาหลักการ
 แต่งเพลงแต่โบราณมาแต่ง โดยให้เหมาะสมกับยุคสมัย

9. พยายามอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทยในทุกโอกาส เช่น การสอด
 แทรกเนื้อหาดนตรีไทยและเพลงไทยในงานเขียนต่าง ๆ บทประพันธ์ เรื่องสั้น
 นวนิยาย เป็นต้น ที่พอจะกล่าวถึงได้ก็พยายามนำไปกล่าวไว้เป็นการให้ความรู้ดนตรี
 ไทยและเพลงไทยเท่าที่จะทำได้

10. การอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทยนั้นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความสนใจ
 และเห็นความสำคัญของดนตรีไทยและเพลงไทย ให้การสนับสนุน ส่งเสริมดนตรีไทย
 และเพลงไทย

11. ควรอนุรักษ์เพลงดี ๆ ที่มีคุณค่าจริง ๆ ไว้ในรูปแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด

12. ในการนำเพลงมาใช้ ควรคำนึงถึงความถูกต้องเป็นสำคัญ

13. ผู้บรรเลงจะต้องบรรเลงด้วยความสนุกสนาน แต่ให้อยู่ในขอบเขตของ
 การบรรเลงดนตรีไทย

14. ควรมีการฟื้นฟูทำนุบำรุงการดนตรีไทยและเพลงไทยเป็นระยะ ๆ ตาม
 สภาพรูปการณ์ อันเป็นผลกระทบบทคดนตรีไทยและเพลงไทย

15. จะต้องปรับดนตรีไทยและเพลงไทยให้เข้ากับยุคสมัยให้ได้ แต่ต้องพยายามรักษาเอกลักษณ์ให้มั่นคง

16. ต้องเริ่มเรียนในวันพฤหัสบดี ซึ่งเป็นวันครู

17. ผู้บรรเลงต้องบรรเลงด้วยความจำไม่ใช่โน้ต

18. การนำชื่อเพลงมาผูกเป็นกลอน จะทำให้ไม่หลงลืมได้

19. รัฐบาลควรสนับสนุนให้งบประมาณสร้างเครื่องดนตรีและบรรจุครูดนตรี

2. แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

ผลการวิเคราะห์แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย พบว่า

1. ในการเรียนการสอนดนตรีไทยต้องเริ่มต้นด้วยการสอนภาคปฏิบัติก่อน แล้วจึงค่อยเรียนทฤษฎีเมื่อมีความชำนาญ การสอนภาคปฏิบัตินั้น จะต้องสอนตั้งแต่ การนั่ง การจับ ใช้เครื่องดนตรีที่ถูกต้อง เล่นเป็นเสียงก่อนแล้วค่อยเป็นเพลงทีละท่วง ๆ ก่อนแล้วค่อยยากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคนใดมีท่าทีว่าจะเรียนเครื่องดนตรีอื่นได้อีกก็ส่งเสริมถ่ายทอดให้

2. การถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยในสถานศึกษานั้น ระดับประถมศึกษา ควรเน้นเรื่องของความจำ เริ่มจากง่าย ๆ ก่อน แล้วค่อยยากขึ้นเรื่อย ๆ ในระดับมัธยมศึกษา ต้องคำนึงถึงเรื่องเนื้อหาและค่านิยมให้มากขึ้น และลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในระดับอุดมศึกษา

3. การเขียนหนังสือตำราถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย จะทำให้ผู้เรียนและผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ เป็นวิธีการหนึ่งถ่ายทอดได้ทั้งทางด้านทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติให้ผู้สนใจสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองได้

4. การถ่ายทอดโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการสอนนั้น เป็นสิ่งที่ดี แต่ครูก็จำเป็นต้องมีความสำคัญยิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ โดยเฉพาะครูที่มีความรู้

ความสามารถที่แท้จริง จะสามารถดูแลช่วยเหลือและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดและชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยนั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการถ่ายทอด ตามกาลเทศะหรือโอกาสต่าง ๆ

6. การถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยสู่ประชาชนนั้น จะต้องถ่ายทอดให้ประชาชนรู้และเข้าใจเพลงไทยให้มากยิ่งขึ้น เพราะปัจจุบันนี้สังคมไทยรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นค่านิยมของชาติทางค่านิยมดนตรีไทยและเพลงไทยนั้นมีความสำคัญที่จะต้องถ่ายทอดสู่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ให้รู้และเข้าใจเพลงไทยให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

7. รัฐบาลควรที่จะให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ ในการจัดซื้ออุปกรณ์เครื่องดนตรีไทยและบรรจุครูผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถโดยเฉพาะในสถานศึกษาทุกระดับให้เพียงพอเพื่อเป็นปัจจัยที่สำคัญในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

8. ดนตรีไทยและเพลงไทยที่จะถ่ายทอดให้ผู้เรียนนั้น จะต้องใช้วิธีการที่ง่าย ๆ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ประกอบให้เข้าใจได้ดี หรือการผูกชื่อเพลงเป็นกลอนเอาไว้ ก็จะทำให้จำเพลงได้ดีขึ้น

9. ต้องถ่ายทอดหลักเกณฑ์และวิธีการในการบรรเลงและขับร้องเพลงไทย การดูแลรักษาสุขภาพ และปลูกฝังคุณธรรมให้ยึดถือปฏิบัติ เป็นแนวทางพื้นฐานในการเรียนดนตรีไทยและเพลงไทยให้ได้มาตรฐานที่ดี

10. การถ่ายทอดเพลงไทยให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปนั้น เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเพลงแต่ละเพลงนั้น จะทำให้ผู้ที่สนใจใคร่และเข้าใจความเป็นมาของเพลงได้อย่างถูกต้อง ผู้ฟังจะฟังด้วยความเข้าใจและซาบซึ้งยิ่งขึ้น

11. ควรเลือกเรียนเครื่องดนตรีที่เหมาะสมกับร่างกายของตน

12. ต้องสอนตั้งแต่การนั่งบรรเลง การจับใช้เครื่องดนตรีอย่างถูกต้อง

13. เริ่มสอนโดยทำให้เป็นเสียง แต่ยังไม่เป็นเพลงเสียก่อน

14. ถ้าผู้เรียนมีแววที่จะเรียนดนตรีอื่น ๆ ใต้อีกก็ส่งเสริมให้เรียน

15. สอนให้รู้ว่าทำนองอย่างไรไหนไหนแทนกันได้
16. ควรฝึกฝนให้รู้จังหวะเบื้องต้นก่อนที่จะเรียนขั้นต่อไป
17. ผู้เรียนต้องมีความมานะพยายามเอาใจใส่ ฝึกฝนอยู่เป็นประจำ
18. ในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย ควรคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมและควรเดินสายกลาง
19. เมื่อเรียนมีพาทยในระยะแรก ควรเรียนเพลงสาธุการเป็นเพลงแรก
20. นอกจากสอนดนตรีไทยแล้ว ควรสอดแทรกการสอนจริยธรรมหรือคุณธรรมความดีต่าง ๆ ด้วย
21. ครูผู้สอนต้องมีความรู้จริง

อภิปรายผล

อาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นปูชนียบุคคลที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ และควรจักได้ถือเป็นแบบอย่างในการประกอบคุณงามความดี บำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติและเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง สมควรจะต้องจารึกไว้ในประวัติดนตรีไทยและเพลงไทย เนื่องจากท่านได้คลุกคลีเกี่ยวข้องกับ รับผิดชอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์และถ่ายทอด สร้างสรร แนวคิดให้กับวงการดนตรีไทยเป็นระยะเวลาอันยาวนานตลอดชั่วอายุรับราชการในกรมมหรสพ จนถึงในปัจจุบันนี้

อาจารย์มนตรี ตราโมท นั้น ถือกำเนิดที่สุพรรณบุรี และที่จังหวัดสุพรรณบุรี นี้ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงโด่งดังทางด้านเพลงร้อง เพลงดนตรี มาแต่เก่าก่อน นับว่าเป็นความโชคดีของท่าน กอปรกับบ้านของท่านนั้นอยู่ใกล้กับวัดที่มีวงดนตรีไทย อยู่ด้วยแล้ว ถือได้ว่าเป็นยอดแห่งความโชคดี ทำให้ท่านได้ยินได้ฟังการบรรเลงดนตรีไทยตั้งแต่วัยเยาว์จนได้ฝึกเรียนมีความรู้ความสามารถเจริญขึ้นตามวัย

แสดงให้เห็นว่า ชีวิตของท่านได้คลุกคลีอยู่กับดนตรีไทยตั้งแต่แรกเข้าวัย ท่านได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดเป็นอย่างดี ด้วยท่านเป็นคนที่สนใจและเอาจริงในเรื่องของสิ่งแวดลอมซึ่งถือว่ามีส่วนอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของชีวิต ดังที่อาจารย์

มนตรี ตรีโมท ได้อยู่ในแวดลอมแห่งคนตรี ท่านก็มีโอกาสได้ศึกษาทางคานคนตรี จนมีความรู้ความสามารถ ทั้งนี้ด้วยความเอาใจใส่ของท่านเป็นทุนด้วย หากแม้ไม่สนใจเอาจริงก็เชื่อว่าจะประสบผลสำเร็จได้ ดังจะเห็นได้จากที่ท่านพยายามศึกษาหาความรู้ทางคานการคนตรีไทยจากครูบาอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมาก เพื่อฝึกฝนพัฒนาฝีมือตนเอง

ครูคนตรีไทยแต่ละท่านย่อมมีวิธีการฝึกหัด ฝึกฝนลูกศิษย์ที่แตกต่างกันไป จึงเป็นพื้นฐานหนึ่งที่ทำให้ อาจารย์มนตรี ตรีโมท ได้เรียนรู้ถึงวิธีการ หรือ แนวคิดของครูอาจารย์แต่ละท่าน และยอมเป็นพื้นฐานที่นำมาใช้สั่งสอนลูกศิษย์ในโอกาสต่อมา

เมื่อรับราชการท่านก็มีโอกาสได้เรียนรู้ทั้งคนตรีไทย รวมทั้งคนตรีฝรั่ง ด้วย ทำให้เป็นผู้มีความรู้กว้างทางคนตรีมากขึ้น ท่านปฏิบัติราชการประสบความสำเร็จก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ สร้างผลงานทางคานคนตรีไทย เพลงไทยไว้มากมาย

จากการค้นคว้าและวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่า สภาพแวดลอมที่ท่านได้สัมผัส เป็นพื้นฐานที่จะหล่อหลอมความรู้สึกรักใคร่อยู่ในตัวของท่านเป็นเวลานาน ที่ทำให้ท่านมีแนวคิดในการอนุรักษ์และถ่ายทอดคานคนตรีไทยและเพลงไทยแก่บรรดาศิษย์ทั้งหลาย

แม้ปัจจุบันท่านจะมีอายุมากแล้ว ท่านก็ยังทำหน้าที่ของท่านในคานการอนุรักษ์ ถ่ายทอด พัฒนา ส่งเสริม คนตรีไทยและเพลงไทยอยู่ต่อไป บุคคลผู้อุทิศ แรงกาย แรงใจ แรงสติปัญญา เพื่อชาติบ้านเมืองมาตลอดเช่นนี้ จึงเป็นที่ ยกย่องบูชา และเป็นแบบอย่างแก่ผู้นำทางคนตรีไทยและเพลงไทยทั้งหลาย ดังที่ ศิลป์ ตรีโมท ได้กล่าวถึงว่า

"...คุณพ่อก็อายุมากแล้ว ตอนนั้นก็คงทำอะไรไม่ค่อยถนัดนัก แต่ทว่า คอยเคอะนลูกศิษย์ลูกหา ลูกหลานให้ช่วยกันรักษา ท่านทุ่มเทเท่าที่ กำลังท่านมี เวลาก็ไม่คอยสะดวกที่จะเคลือบไหวไปไหน แต่ก็ ก็ยังสู้อยู่ ยิ่งอนุรักษ์อยู่ ท่านมีปณิธานแก่รงกล้าที่จะอนุรักษ์ ส่งเสริม ถ้าทำได้ช่วยตนเองก็จะทำทันที..."¹

¹ ศิลป์ ตรีโมท, คำสัมภาษณ์, 1 เมษายน 2534.

และสุนน ซ่าสิริ ก็ได้กล่าวถึงว่า

"...อาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านทุ่มเททั้งชีวิตให้กับงาน ไม่ใช่เพียงแค่งานศิลปากร หรือลูกศิษย์เท่านั้น ท่านยังดูแลเมตตาอันนี้ไปทั้งหมด บรรดามหาวิทยาลัยทั้งหลายที่เชิญท่านมา ท่านก็ไปด้วยความเมตตา ทั้ง ๆ ที่ตอนนี้ ท่านก็อายุมากแล้ว เราก็มีความภูมิใจในตัวท่าน ใจท่านเป็นพुरुหมจริง ๆ ท่านไม่ได้ถือตัว ใครเชิญก็ไป ยากลำบากอย่างไรก็ไม่เคยบ่นหรือปริปาก ท่านจะไปด้วยความเต็มใจ..."²

อาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านมีความจำเป็นเลิศ ถึงแม้อายุของท่านจะมากแล้ว ท่านก็ยังสามารถแต่งเพลงเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เป็นประจำได้

เช่นแต่งเพลงฉลองเรือพระนครสามชั้น ให้คณะครูศาสตร์ ในงานคอนเสิร์ต 90 ปี อาจารย์มนตรี เมื่อ พ.ศ. 2533 และได้แต่งเพลงเทพสมภพ เพื่อถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อพระชนมายุครบ 3 รอบ เมื่อ พ.ศ. 2534 ซึ่งถ้าเป็นบุคคลธรรมดาที่คงต้องพักผ่อนอยู่บ้านให้ลูกหลานคอยปรนนิบัติแล้ว แต่ท่านไม่เคยคิดย่อท้อ ผลิตผลงานใหม่ ๆ ออกมาเรื่อย ๆ ทรายเท่าที่ท่านจะมีความสามารถที่จะถ่ายทอดคุณค่าและศิลปะให้แก่ชาวโลกได้

อาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านได้ทำหน้าที่ผู้สืบทอดและถ่ายทอดดนตรีไทย และเพลงไทย มาโดยตลอด ท่านมีความรู้ความสามารถที่แท้จริง เปรียบเหมือนห้องสมุดของคนครีไทย ด้วยท่านได้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางดนตรีไทยที่ดี มีครูบาอาจารย์ที่ดี หลายท่านที่ถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยให้ จึงทำให้ท่านได้เรียนรู้จากครูบาอาจารย์แต่ละท่าน ด้วยวิธีการที่ต่าง ๆ กัน และเลือกแนวทางที่ดีของแต่ละท่านมาประยุกต์ใช้เป็นวิธีการของท่านเอง ดังที่สุนน ซ่าสิริ ได้กล่าวถึงว่า

"...ท่านเป็นคนที่มิครูบาอาจารย์มาก แล้วท่านก็เอาของดีที่สุดของครูแต่ละท่านมารวมกัน แล้วเอามาวิเคราะห์เลือกเอาแนวคิด รวมทั้งการประพันธ์เพลงมาประยุกต์หลอมหลอมเรียบเรียงให้เกิดเป็นแบบฉบับของท่าน เราจะสังเกตได้ว่าเพลงของท่านเป็นไป

² สุนน ซ่าสิริ, คำสัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2534.

ตามแนวลักษณะของท่านคืออ่อนหวานอ่อนโยน, ประเภทเกรี้ยวกราด
ไม่มี ลักษณะรุนแรงเยือกเย็น เช่น เพลง โสณสองแสง นกเขามะราปี
ระบำไกรลาสสำเร็จ ระบำพรศคน เป็นต้น..."³

จากคำสัมภาษณ์นี้ จะเห็นได้ว่าลักษณะของอาจารย์มนตรี ตรีโมท เป็นตัว
ของตัวเอง รู้จักประยุกต์คัดแปลงความรู้ที่ครูบาอาจารย์แต่ละท่านถ่ายทอดให้ แล้วนำ
มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ผลงานที่เกิดขึ้นดีที่สุด ซึ่งตรงกับหลักการศึกษาศาสตร์
ใหม่ แสดงว่าท่านเป็นคนที่ทันสมัย สามารถปรับและนำเอาของโบราณมาประยุกต์ใช้
ให้คนสมัยใหม่เข้าใจ

ท่านมีลูกศิษย์มากมาย และมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังที่ท่านได้
กล่าววว่า

"...ครูคนไทยกับศิษย์มีความรักใคร่สัมพันธ์กัน ครูสอนศิษย์
ด้วยความรัก พยายามอธิบายให้ความรู้โดยถือว่าศิษย์เสมือน
ญาติพี่น้อง จนลูกศิษย์พากันยกย่องและรักใคร่ เรียกท่านว่า
พอมนตรี..."⁴

จากคำบอกเล่าของอาจารย์มนตรีในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า อาจารย์มนตรี
มีนิสัยสุภาพอ่อนโยน ให้ความสนิทสนมรักใคร่ศิษย์เหมือนเป็นลูกหลาน ท่านสอนศิษย์ด้วย
ความรัก เปรียบเหมือนกับพ่อสอนลูก ท่านใช้หลักจิตวิทยาในการสอน ทำให้ศิษย์ได้รับ
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องดนตรีไทยและเพลงไทยเป็นอย่างดี จึงพากันยกย่องท่าน
เปรียบเสมือนเป็นพ่อของลูก ๆ

จากชีวประวัติของอาจารย์มนตรี ตรีโมท ที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าท่าน
มีความผูกพันกับดนตรีไทยและเพลงไทยมาโดยตลอด มีผลงานทางด้านดนตรีไทยและ
เพลงไทยมากมาย มีลูกศิษย์รักใคร่ไม่น้อย ท่านจึงมีแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์
และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

³ สุมน ชำศิริ, คำสัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2534.

⁴ คำบรรยายวิถีทัศน์ คุรุศาสตร์คอนเสิร์ต ครั้งที่ 11.

แนวคิดและวิธีการของอาจารย์มนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย

ในการอนุรักษ์ดนตรีไทยนั้น ต้องยอมรับว่าดนตรีไทยนั้นมีเอกลักษณ์ มีแบบแผนที่ค่อนข้างจะยุ่งยากและปฏิบัติยากกว่าดนตรีสากล เพราะคนไทยมีระเบียบประเพณี มีวิธีการหรือพิธีกรรมมากนั่นเอง ซึ่งในการที่จะอนุรักษ์ดนตรีไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การไหว้ครู การครอบครู เป็นต้น ที่จะต้องอนุรักษ์เอาไว้เป็นประเพณี ด้วยคนไทยมีระเบียบประเพณีอันดีงาม อ่อนน้อม เคารพครูบาอาจารย์มาแต่อดีต ควบคู่มากับความมั่งคั่งของดนตรีไทย ดังนั้นจะต้องอนุรักษ์รูปแบบลักษณะพิธีกรรมเอาไว้ไม่เปลี่ยนแปลงในส่วนสำคัญ แต่บางอย่างก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ในบางกรณี เช่น การย่อขนาดของเครื่องดนตรีไทยให้เล็กลง เพื่อให้เด็กใช้เหมาะสมมือกับเด็ก ก็อาจจะทำได้ ผู้วิจัยเห็นว่าการย่อส่วนของเครื่องดนตรีไทยลงในแง่ของการนำไปบรรเลงนั้น กระทำไม่ได้ย่อมไม่เป็นมาตรฐาน หรือบรรทัดฐานเดียวกัน แต่ถ้าทำในแง่ของการส่งเสริมศิลปกรรมการประดิษฐ์เป็นของชำร่วยที่ระลึก เป็นของเล่นสำหรับเด็กก็น่าจะมีประโยชน์ในแง่การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ

ผู้บรรเลงและผู้ฟังน่าจะต้องมีความรู้เรื่องราวของดนตรีไทย เครื่องดนตรีหน้าของเครื่องดนตรีไทย ทั้งสองฝ่ายหากไม่พองค้ำยันทั้งสองฝ่ายแล้ว ก็ถือว่าไม่ครบองค์ ผู้เล่นก็เล่นสนุกอยู่แต่คนเดียว คนฟังไม่รู้เรื่อง ไม่สนุกด้วย ดนตรีไทยก็ไปไม่รอดควยความไม่รู้ไม่เข้าใจ เป็นพื้นฐาน ดังนั้นจะต้องมีการให้ความรู้เผยแพร่วิชาการดนตรีไทยให้แพร่หลาย และช่วยกันฟื้นฟูให้เป็นที่ยอมรับกว้างขวางให้มากยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งในและต่างประเทศ

ในการอนุรักษ์เพลงไทยนั้น โดยธรรมชาติของเพลงที่คตินั้นจะคงอยู่เหมือน
 คุณงามความดีของบุคคลที่มีคุณค่ามีประโยชน์แก่สังคม ที่ผู้คนจะกล่าวถึงกันอยู่เสมอ
 เพลงที่ดีก็เช่นกัน เพลงบางเพลงอาจจะเกิดความนิยมขึ้นชั่วเวลาอันสั้น แล้วหมดความนิยม
 ไป แม้จะไม่ถึงขนาดเป็นเพลงอมตะ แต่ก็ถือได้ว่ามีคุณค่าพอที่จะมีวิธีการเก็บรวบรวม
 ไว้เป็นสมบัติเพลงไทย และอาจนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไปได้ น่าจะมี
 ประโยชน์ดีกว่าปล่อยให้หลงลืมแล้วสูญหายไป เพราะเพลงแต่ละเพลงนั้นย่อมแต่งขึ้น
 มาจากสติปัญญาของผู้รู้ ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ควรจะได้มีการอนุรักษ์เอาไว้
 เพราะปัจจุบันจะหาผู้แต่งเพลงขึ้นใหม่ก็หาได้ยากเต็มที่ หากช่วยกันคิดช่วยกันทำก็จะ
 ทำให้เกิดกำลังใจเป็นการช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาคนตรีไทย

ข้อสำคัญในการอนุรักษ์เพลงไทยนั้นคือการพยายามรักษาคันแบบคันฉับ
 ที่เจ้าของเพลงได้แต่งไว้ เพลงที่ได้มีการบันทึกจัดทำให้เป็นมาตรฐานก็ควรที่จะได้
 ให้เกียรติแก่ผู้แต่ง บรรเลง ร้อง ให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ นักดนตรีบางท่านขาด
 สำนึกในข้อนี้ หากแม้จะสนุกสนานก็เล่นและร้องด้วยความสนุกสนานในขอบเขต ไม่
 ควรเกินเลยจนขาดหลักการร้องและบรรเลงเพลงไทยไป

วิธีการในการอนุรักษ์ดนตรีไทยนั้น จะต้องพยายามอนุรักษ์ลักษณะอันเป็น
 เอกลักษณ์เอาไว้ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรีไทย มีใจรักมีใจปรารถนา
 ควรให้การสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้าอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะในด้านงบประมาณในการ
 จัดหา จัดซื้อเครื่องดนตรี การจ้างครูผู้สอนก็จะทำให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถไม่
 วางงานจะได้ทำหน้าที่ทางคานดนตรีไทยอย่างเต็มที่ เป็นการอนุรักษ์ดนตรีไทยได้

เป็นประการสำคัญ ซึ่งควรจะได้มีการริบเร่งในสภาพการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะสถานศึกษา อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้กล่าวถึงภารกิจที่จะประกอบอาชีพทางด้านดนตรีไทยในปัจจุบันนี้ว่า

"...ดนตรีไทยยึดเป็นอาชีพไม่ได้ ไม่ไหวอดตายแน่ ความบ้าน
ถามีการขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ เคียงนี้ไม่คอยจางวง
ดนตรีไทยแล้ว เพราะเปลืองเศรษฐกิจ เขาใช้เทปดีกว่า..."⁵

จะเห็นได้ว่า วิธีการในการอนุรักษ์ดนตรีไทยนั้น ในปัจจุบันเรื่องเศรษฐกิจจะเป็นปัญหาหลัก นักดนตรีไม่มีผู้ว่าจ้างไปเล่นไปบร เลงก็ไม่มีการจ้างใจที่จะฝึกฝนฝึกซ้อมเหมือนมวยที่ซ้อมแล้วไม่ได้ขึ้นเวทีชก นานไปก็รื้อเวทีแล้วก็ชวนนวมเลิกชกไป เพราะโปรโมเตอร์ไม่สนับสนุน ดนตรีไทยก็เช่นเดียวกัน หากชาคดียุ่งเสริมสนับสนุนแล้ว การอนุรักษ์ดนตรีไทยให้คงอยู่ก็ทำได้ยาก

นอกจากนี้ควรได้มีการจัดทำหนังสือคำราออกเผยแพร่ ให้เป็นที่กว้างขวางออกไปให้มาก ในลักษณะโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของดนตรีไทยจนเกิดความสำนึกที่จะหันหน้าเข้ามาช่วยกันอนุรักษ์เอาไว้อตามแต่ฐานะที่จะทำได้ร่วมกัน

วิธีการในการอนุรักษ์เพลงไทยของอาจารย์มนตรี ตราโมท นั้น ท่านจะมีการอนุรักษ์เพลงไทยโดยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะสอดแทรกเรื่องราวของเพลงไทยในเรื่องสั้น งานประพันธ์ต่าง ๆ ที่สำคัญนั้นท่านพยายามนำเพลงไทยมาแต่งใส่เนื้อร้องให้เหมาะกับยุคสมัย ดังที่ สมาน กาญจนผลิน กล่าววว่า

"...ท่านทำเพลงแบบตามยุคสมัย เช่น ทวาราวดี (สำเนียงมอญ) ศรีวิชัย (สำเนียงชวา) ลพบุรี (สำเนียงไทยหอม) เชียงแสน (สำเนียงเหนือ) สุโขทัย (สำเนียงไทย) โหมโรงรัตนโกสินทร์ เพลงประวัติศาสตร์ เช่น สิบสองจุไท ท่านรู้ว่าเพลงนี้เป็นยุคไหน สมัยไหน ท่านจึงแต่งโค ท่านมักนำเอาเพลงเก่า ๆ มาดัดแปลงใส่เนื้อร้องลงไป..."⁶

⁵ มนตรี ตราโมท, คำสัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2531.

⁶ สมาน กาญจนผลิน, คำสัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2534.

จะเห็นได้ว่าวิธีการในการอนุรักษ์เพลงไทยนั้น ผู้อนุรักษ์จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้จริงในเรื่องของเพลง โดยเฉพาะเพลงเก่า ๆ โบราณ จึงจะสามารถแต่งเพลงได้ถูกต้องตามแบบฉบับดั้งเดิม แสดงว่าอาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านมีความรู้เรื่องยุคสมัยเก่า ๆ โบราณมาก สามารถที่จะแต่งเพลงให้เข้ากับยุคสมัย เป็นการอนุรักษ์เพลงไทยไว้ ดังนั้นผู้ที่มีความรู้เรื่องของเพลงไทย ควรที่จะได้มีการติดตามรอยของท่านบ้าง

ในด้านการอนุรักษ์เพลงไทย อาจารย์มนตรีจะนำเพลงเก่าจากที่ครูบาอาจารย์ของท่านได้เคยถ่ายทอดไว้ นำมาแต่งปรับขยายขึ้นใหม่เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รับทราบว่าเพลงโบราณนั้นเขาแต่งกันอย่างไร เช่น เพลงเทพไสยาสน์สามชั้น อาจารย์มนตรีแต่งขึ้นใหม่ทั้งทำนองเพลง และทำนองเมื่อ พ.ศ. 2472 โดยอาศัยหลักจากของทางเดิมซึ่งได้มาจากครูสมบุญ สมสุวรรณ บ้านบางกระพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม ทางเดิมเป็นทางเรียบ ๆ ตรง ๆ แต่งขึ้นจากเพลงกระนอนเดี่ยวหลัง แต่งเทพไสยาสน์ทางที่อาจารย์มนตรี ตราโมท แต่งขึ้นใหม่นี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นเพลงคู่กับเพลงเทพบรรทม ซึ่งชื่อของเพลงทั้งสองมีความหมายอย่างเดียวกัน จึงเดินทำนองให้มีลูกกล่อลูกชัดแบบเดียวกันและใกล้เคียงกันจนสังเกตเห็นได้ นับว่าเป็นเพลงที่มีท่วงทำนองกระฉับกระเฉงหน้าฟังขึ้น⁷

แนวคิดและวิธีการของอาจารย์มนตรี ตราโมท ในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

อาจารย์มนตรี ตราโมท ท่านได้กล่าวถึงการถ่ายทอดดนตรีไทยในสมัยก่อนว่า แต่ก่อนจะใช้วิธีแบบโบราณ มีลำดับขั้นตอนไปตามลำดับ แต่ในปัจจุบันนี้ เวลาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาอาจจะไม่ค่อยมีเวลาในการที่จะศึกษา จึงต้องมีการเรียนลัดให้ไต่รู้เร็ว ๆ ท่านก็มีใจ กว้าง โดยเสนอแนะให้ครูผู้สอนคำนึงถึงสภาพการณ์ปัจจุบัน

⁷ กรมศิลปากร, ประวัติวัดเขาบางทรายและบทขับร้องเพลงไทยบางบท, (กรุงเทพฯ: ศุภสภาพระสุเมธ, 2514), หน้า 108.

นอกจากการถ่ายทอดของผู้สอนแล้ว ผู้เรียนจะต้องเลือกเครื่องดนตรีในการเรียนให้เหมาะสมกับตนเองด้วย ในระยะแรกหรือเริ่มแรกก่อน จะทำให้ผู้สอนถ่ายทอดได้ และหาที่มีความสามารถดีแล้วผู้สอนอาจจะถ่ายทอดเครื่องดนตรีอื่นให้

แต่ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนได้คือนั้น จะต้องมีความอยากเล่นเครื่องดนตรีให้ได้หลายชิ้น ก็จะต้องมีความซน ดังที่อาจารย์มนตรี ทรามบัท ได้กล่าววว่า

"...นักดนตรีหรือศิลปิน ที่องซน คือเราที่ระนาดโคแล้ว ก็ต้องเล่นเครื่องโนน เครื่องงูทออกไป ถ้าเล่นอยู่อย่างเดียวก็น่าเบื่อ ขว้าง เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะต้องซนออกไป ต้องเป็นเด็กซนหน่อย..." 8

แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่จะเรียนดนตรีไทยนั้นจะต้องสนใจในเครื่องดนตรีทั้งหลายและพยายามศึกษาให้เข้าใจ พยายามเล่นให้ได้หลาย ๆ เครื่อง นอกจากจะได้รับการถ่ายทอดจากครูแล้ว จะต้องเป็นคนช่างสนใจ สังเกตและจดจำ เมื่อครูสอนเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ กับผู้เรียนใกล้เคียงแล้วหาโอกาสฝึกฝนตามแบบที่เรียกว่าซนนั่นเอง เมื่อครูเห็นแววและสมควรแล้วท่านก็อาจจะสอนให้

วิธีการในการถ่ายทอดดนตรีไทยที่สำคัญนั้น ไม่ว่าจะใช้วิธีการถ่ายทอดโดยวิธีการนำวิทยากรหรือเทคโนโลยีมาใช้ให้ทันสมัยนั้น นับว่ามีความก้าวหน้าในวิธีการที่จะเอื้ออำนวยผู้เรียนผู้สอน ให้มีความสะดวกสบายมากขึ้นอย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะขาดไม่ได้เลยก็คือครูผู้สอน ดังที่อาจารย์มนตรี ทรามบัท ได้กล่าวว่า "สมัยนี้มีอุปกรณ์ช่วยมาก ทำให้สะดวกขึ้น แต่อาจจะให้เด็กต้องมีครูช่วยแนะนำอีกทีหนึ่ง" 9

ครูจึงเป็นผู้มีความสำคัญมาก ดังนั้นจะต้องถ่ายทอดพิธีกรรมในการแสดงออกถึงความกตัญญูแก่เวท เช่นพิธีการไหว้ครู ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับเรื่องของดนตรีไทย

ในการถ่ายทอดดนตรีไทย ท่านมีวิธีการที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีการเปรียบเทียบปรับปรุงและประยุกต์มากับการเรียนการสอนดนตรีสากลอยู่บ้าง เช่นเมื่อพูดถึง

8 มนตรี ทรามบัท, คำสัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2531.

9 เรื่องเดียวกัน.

การเรียนการสอนในชั้นต้นท่านก็ได้กล่าวไว้ว่า

"...การบรรเลงดนตรีไทย ไซ้บรรเลงด้วยความจำ ไม่ใช่โน้ต เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนในชั้นต้น จึงเริ่มสอนด้วยภาคปฏิบัติอย่างเดียว ส่วนทฤษฎีไปสอนเอาตอนที่ปฏิบัติโคคลองแล้ว..." 10

การฝึกให้จดจำด้วยการไม่ใช่โน้ตนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของคนตรีไทย เพราะการบรรเลงโดยการไม่ใช่โน้ตเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถ สติปัญญา การจดจำที่ดี การฝึกฝนที่สม่ำเสมอของผู้ได้รับการถ่ายทอดคนตรีไทย

วิธีการในการถ่ายทอดคนตรีไทยนั้น ครูผู้สอนต้องสอนอย่างเอาใจใส่ ดูแลใกล้ชิด ผู้เรียนก็ต้องตั้งใจเรียน ตั้งใจฝึกฝนจึงจะประสบผลสำเร็จได้เร็ว ใค้มีความหมั่นเพียรและจริงจังตั้งใจทั้งสองฝ่าย

อาจารย์มนตรี ตราโมท มีแนวคิดในการถ่ายทอดเพลงไทย โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความควรไม่ควร ดังที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มาขอให้ท่านแต่งเพลงในงานการบรรเลงเพลงไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 17 ท่านก็ปฏิเสธว่าไม่มีบารมีพอที่จะแต่งบทร้องนั้น ควรจะเป็นพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี " องค์พระรัตนศิลปิน " เมื่อพระองค์ท่านทรงรับที่จะแต่งเพลงให้ พระองค์ท่านก็ทรงตามถึงการแต่งบทเพลงว่าควรจะมีใจความอย่างไร อาจารย์มนตรี ตราโมท ก็กราบทูลว่า

"...ควรจะเป็นกลาง ๆ กล่าวถึงคุณค่าของการที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ใ้มาร่วมกันบรรเลงดนตรีไทย แต่ขออย่าให้มีชื่อมหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่งเด่นออกมา จะทำให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจขึ้น..." 11

แสดงให้เห็นว่า ท่านมีแนวคิดในการที่จะถ่ายทอดเพลงไทยต่าง ๆ นั้น จะคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องของเนื้อหาที่งานที่จะจัดว่าเหมาะสมเพียงใด ในเรื่องของการแต่งเพลงนั้นท่านยังคำนึงถึงการควรหรือไ้ที่จะแต่งเพลงนั้นเพลงนี้ขึ้นมา ถ้าหากไม่บังควรก็จะปฏิเสธ และแนะนำผู้ที่มีบารมีเหมาะสม ดังเพลงพระราชนิพนธ์ชั้นชุมนุมกลุ่มคนตรีนี้

10 มนตรี ตราโมท, วิธีฝึกหัดคนตรีไทย, หน้า 55.

11 มนตรี ตราโมท, เพลงชั้นชุมนุมกลุ่มคนตรี, หน้า ข.

ในการที่จะถ่ายทอดเพลงไทยสู่ประชาชนนั้นจะต้องถ่ายทอดให้เข้าใจในรู้จักเพลงไทยให้มากยิ่งขึ้น ในสถาบันการศึกษานั้นสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะครูผู้ที่จะถ่ายทอดเพลงไทยนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเพลงไทยเป็นอย่างมาก แต่ในปัจจุบันสถาบันทางการศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาชั้นต้น ยังขาดแคลนครูทางด้านเพลงไทยนี้เป็นอันมาก ทั้งที่สถาบันที่ผลิตครูทางด้านดนตรีไทยและเพลงไทยก็ได้ผลิตออกมาไม่ใช่น้อย แต่รัฐบาลก็บรรจุน้อย ดังที่อาจารย์มนตรี ตราโมท กล่าวว่า "รัฐบาลนั้นควรสนับสนุนให้มาก บางที่รัฐบาลมีงบประมาณในการซื้อเครื่องดนตรีไทยให้สถานศึกษา แต่ไม่บรรจุกุครูที่สำเร็จทางด้านดนตรีไทยให้"¹²

ลักษณะเช่นนี้เป็นอุปสรรค ปัญหาสำคัญในการถ่ายทอดเพลงไทยในสถาบันการศึกษาเป็นอย่างมาก และรัฐควรที่จะได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้

วิธีการในการถ่ายทอดเพลงไทยนั้นเมื่อส่วนของการปฏิบัติกรร้องและบรรเลงเพลงไทยนั้น ผู้สอนจะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักหลักเกณฑ์ของการบรรเลงและขับร้องที่ถูกต้องเสียก่อน เพื่อการร้องการบรรเลงจะได้ น่าดูน่าฟัง ในส่วนของการเรียนการสอนต้องใช้วิธีการสอนหรือถ่ายทอดแบบง่าย ๆ เข้าใจ เพื่อผู้เรียนจะได้ไม่วิตกกังวลเรื่องยาก ๆ ก็พยายามทำให้ง่าย ๆ ดังที่สุนน ขำสิริ กล่าวว่า

"...วิธีการสอนของอาจารย์มนตรี ตราโมท คือ ท่านพูดง่าย ๆ ในภาษาง่าย ๆ อะไรที่ลึกซึ้ง ท่านก็จะมิไหวหารูปมาอุปมา เช่น เรื่องเพลงเถา ท่านก็จะเปรียบเทียบกับบันไดเถาหนึ่งมีสามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว มารวมกันแล้วก็เป็นเถาอย่างนี้ นั่นเป็นการยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ ตัวอย่างที่ยกมาก็คือตัวอย่างสูงของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ พยายามทำเรื่องบางเรื่องทีคิดว่ายากให้ เป็นเรื่องง่าย ๆ..."¹³

การถ่ายทอดทางสื่อมวลชนนั้น ก็ควรที่จะได้จัดทำอยู่เสมอเพราะเป็นสื่อที่ถึงประชาชนได้เร็ว ยิ่งในสมัยปัจจุบันเจริญรุดหน้าทันสมัย ในเรื่องนี้สุนน ขำสิริ

¹² มนตรี ตราโมท, เพลงชั้นชุมนุมกลุ่มดนตรี, หน้า ๕.

¹³ สุนน ขำสิริ, คำสัมภาษณ์. 22 มีนาคม 2534.

ก็ได้กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดเพลงไทยทางวิทยุกระจายเสียงว่า

"...ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีโทรทัศน์ ก็มีงานวิทยุกระจายเสียง
ท่านใดตั้งคณะละครขึ้นมา เล่นทุกวัน การต่อเพลงก็คีย์หรือทับท
อะไร ๆ ก็ตาม ท่านก็ใช้วิธีที่ท่านพูด ครั้งหนึ่งท่านไม่สบายท่าน
ก็นอนแล้วบอกให้ผมจุด ท่านบอกบางและแนะนำวิธีการต่าง ๆ
บอกไปผมก็จุดไป แล้วเอาไปพิมพ์ เสร็จแล้วท่านก็ให้ผมเอาไป
พูดแทนที่วิทยุศึกษา..." 14

วิธีการข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อาจารย์มนตรี ตราโมท นั้นท่านมีความ
รับผิดชอบมาก แม้ท่านไม่สบายก็ยังสูบอก สู้แนะนำให้ผู้ใกล้ชิดนำความรู้เรื่องเพลง
ไทยออกไปเผยแพร่สู่มวลชน ด้วยความรักความทุ่มเทเพื่อเพลงไทยโดยแท้จริง

จากแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย
ดังได้กล่าวอภิปรายผลมานั้น สิ่งสำคัญที่อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้พยายามเน้น
และพร่ำสอนให้ลูกศิษย์ได้จดจำเป็นพื้นฐานการปฏิบัติตนของศิลปินไว้ ตามที่สุนน ชาลี
ได้กล่าวว่า "ที่สำคัญที่สุดในชีวิตศิลปิน ก็คือ คำสอนการมาเพ็ญตนเป็นนักดนตรี 13
ข้อ ที่อาจารย์มนตรี ตราโมท ได้กำหนดไว้ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์" คือ

1. อุตสาหะ
2. ตั้งใจจริง
3. กลาหาญ
4. รินเริง
5. มีมารยาท
6. ภูหน้าที
7. ตรงต่อเวลา
8. สามัคคี
9. ซันติ
10. ใจนักกีฬา

11. งานกับอารมณ์อย่างรวมกัน
12. อุตศคนเพื่อศิลปะ
13. ให้อะไรสัก สู่ จี ฟู ลี ¹⁵

คำสอนจริยะทั้ง 13 ข้อเหล่านี้ จะทำให้นักดนตรีไทยและเพลงไทยปฏิบัติ การได้ดี นอกจากนี้คำสอนนี้ก็ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหน้าที่การงานต่าง ๆ ได้สมควรที่นักดนตรีไทยหรือผู้ที่สนใจจะนำไปปฏิบัติในชีวิต

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าในการอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทยนั้นควร จะต้องคำนึงถึงทั้งในส่วนของการจัดการศึกษาในสถาบัน และนอกสถาบันการศึกษา โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญไม่ว่าจะในด้านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ในด้านดนตรี ไทยและเพลงไทย หรือผู้สนใจทั่วไป ควรจะได้ช่วยกันอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย ด้วยการให้การสนับสนุน ในด้านความรู้ งบประมาณ และกิจกรรม โดยเฉพาะ กิจกรรมนั้นถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการคงอยู่ เพราะดนตรีไทยและเพลงไทย หากไม่มีกิจกรรมให้เสนอแล้ว ดนตรีไทยและเพลงไทยก็จะเจือจางหายไปอย่างแน่นอน ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาหรือเอกชนผู้สนใจทั่วไป ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็ควรที่จะได้นำคนตรีไทยไปร่วมกิจกรรมด้วย จะทำให้นักดนตรีไทยและเพลงไทยคงอยู่ ตลอดไปได้

ปัญหาที่พบจากการวิจัยประการสำคัญที่ทำให้การอนุรักษ์และถ่ายทอดคนตรี ไทย ไม่สามารถเป็นไปได้อย่างความเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ ในการถ่ายทอดนั้นขาดคุณสมบัติในด้านความรู้และความสามารถทางด้านคนตรีไทย ทำให้การถ่ายทอดทฤษฎีและปฏิบัติไม่ถูกต้องนัก อีกทั้งรัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญกับการคนตรีไทยอย่างเพียงพอ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ในการถ่ายทอดคนตรีไทยและเพลง ไทยนั้น ผู้มีหน้าที่ในการถ่ายทอด จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างกว้างขวาง ในทุกแง่มุมของดนตรีไทยและเพลงไทย ก็คือต้องรู้แมน รู้จริง เพราะสิ่งที่ถ่ายทอด

¹⁵ สุมน ช่างสีรี, คำสัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2534.

ไปนั้นจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเป็นที่สุด สถาบันการศึกษาหลายแห่งยังขาดผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยและเพลงไทย ทำให้การปลูกฝังถ่ายทอดเป็นไปแบบกระตี่ นับเป็นความบกพร่องที่สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษา การบรรจุครูผู้สอนไปตามสถานศึกษาต่าง ๆ นั้น ไม่ได้คำนึงถึงในเรื่องของวิชาเอกดนตรีไทย บางโรงเรียนมีเครื่องดนตรีไทยแต่ไม่มีผู้สอน บางโรงเรียน ได้ครูที่บรรจุไปมีความรู้เรื่องดนตรีไทยและเพลงไทยไปแต่ขาดเครื่องดนตรี บางท้องถิ่นผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยและเพลงไทย ถือเป็นความโชคดีที่ทางโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับผู้ปกครองนักเรียนเหล่านั้น กระบวนการในการถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยนั้น หากประกอบกันไปด้วยความสมบูรณ์ทั้งผู้สอนที่รู้จริง การได้รับการสนับสนุน มีอุปกรณ์อย่างเพียงพอ ผู้เรียนสนใจใฝ่คว้าแล้ว ย่อมประสบผลสำเร็จอย่างงดงามแน่นอน ควรที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะผู้ถ่ายทอดนั้นจะต้องมีบทบาทกระตุ้นนำทางดนตรีไทยและเพลงไทยไปสู่ความรุ่งเรือง ด้วยสำนึกอันบริสุทธิ์ต่อการดนตรีไทยและเพลงไทย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การดนตรีไทยและเพลงไทยมีความรุ่งเรือง ทั้งในสถาบันการศึกษา ๗๒ ประชาชนทั่วไปในอนาคต จึงน่าที่จะได้มีการทำวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีประโยชน์ต่อการดนตรีไทยและเพลงไทย ดังข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1. ควรศึกษาแนวคิดและวิธีการของผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีไทยและเพลงไทยท่านอื่น ๆ อีกทั้งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและไม่ได้เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อจะได้ทราบแนวคิดและวิธีการต่าง ๆ เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยให้กว้างขวางออกไป

2. ศึกษาหลักสูตรและสำรวจโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เกี่ยวกับนโยบายในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

3. ศึกษาหารูปแบบในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยทางสื่อมวลชนต่าง ๆ

4. วิเคราะห์หนังสือหรือบทความเกี่ยวกับเรื่องดนตรีไทยและเพลงไทย เพื่อสำรวจเนื้อหาหรือความคิดเห็นในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย
5. ศึกษาการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยในต่างประเทศ
6. ศึกษาถึงแนวโน้มลักษณะของการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทยในอนาคต